

ПРОГРАМА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВСТУПНИКІВ НА ОСНОВІ БАЗОВОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Тести з української мови підготовлено на основі програми вступних випробувань із української мови, що відповідає програмі загальноосвітніх навчальних закладів і затверджена Міністерством освіти і науки України.

На вступному випробуванні у формі тестування з української мови вступник до навчального закладу повинен продемонструвати знання:

- змісту основних мовних понять і значення термінів;
- мовних явищ, закономірностей, правил орфографії та пунктуації;
- морфологічних категорій;
- специфіки синтаксичної організації мови;
- значення мовних одиниць та особливостей їхнього функціонування.

Вступник повинен уміти:

- розпізнавати мовні явища та визначати закономірності їх утворення та функціонування на різних мовних рівнях;
- групувати, класифікувати мовні явища;
- установлювати причинно-наслідкові зв'язки між лінгвістичними одиницями;
- відрізнити випадки правильного і ненормативного використання мовних засобів.

Відповідно, програма з української мови для вступників складається з 5 розділів, які охоплюють шкільний курс навчальної дисципліни і містить основні поняття та мовно-мовленнєві навички, засвоєні та вироблені вступниками під час навчання в середній школі.

I. Фонетика

1. Співвідношення між звуками і буквами;
2. Характеристика звуків за місцем творення та способом утворення;
3. Алфавіт

II. Орфографія

1. Вживання апострофа;
2. Вживання м'якого знака;
3. Вживання великої літери;
4. Зміна приголосних шляхом:
 - чергування;
 - при додаванні суфіксів –ськ(ий), - ств(о);
 - уподібнення за місцем творення;
 - спрощення
4. Подвоєння;
5. Чергування голосних

III. Морфологія

1. Прості, складні і складені слова;
2. Поділ іменників на відміни та групи;

3. Відмінкові закінчення іменників;
4. Творення і правопис ступенів порівняння прикметників;
5. Правопис прислівників;
6. Правопис службових частин мови;
7. Система частин мови

IV. Синтаксис і пунктуація

1. Просте речення. Розділові знаки в ньому;
2. Однорідні члени речення;
3. Слова, синтаксично не пов'язані з членами речення;
4. Складносурядні речення;
5. Складнопідрядні речення;
6. Безсполучникові речення

V. Лексика і фразеологія

1. Синоніми, омоніми;
2. Фразеологізми

ЗМІСТ ПРОГРАМНОГО МАТЕРІАЛУ

Назва розділу, теми	Знання змісту мовних понять, термінів, мовних явищ і закономірностей	Предметні вміння та способи предметної діяльності
Фонетика	<p>Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови. Голосні й приголосні звуки та їх фонетичні вияви. Класифікація звуків мовлення за способом утворення. Позначення звуків мовлення на письмі. Абетка. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, ї, щ. Склад. Складоподіл. Наголос, наголошені й ненаголошені склади та складні випадки правопису ненаголошених голосних у коренях та афіксах. Уподібнення приголосних звуків. Спрощення у групах приголосних, голосних. Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків. Основні випадки чергування у-в, і-й.</p>	<p>Визначати в словах наголошені\ненаголошені голосні, тверді\м'які, дзвінкі\глухі приголосні, ділити слово на склади, визначати звукове значення букв у слові. Розташовувати слова за алфавітом, розпізнавати явища уподібнення приголосних, спрощення у групах приголосних, голосних, основні випадки чергування голосних і приголосних у коренях та афіксах, а також у лексиці службових частин мови та самостійних частин мови, похідних від них</p>
Орфографія	<p>Орфографія як розділ мовознавчої науки про дотримання норм сучасної української літературної мови під час писемного мовлення. Складні випадки передачі на письмі фонетичних явищ, правопису складних слів різних груп лексики разом, окремо та через дефіс, правопис часток не, ні з різними частинами мови. Основні орфограми у коренях та афіксах власне української та запозиченої лексики.</p>	<p>Застосовувати чинні норми правопису за основними орфограмами сучасної української літературної мови. Правильно передавати на письмі орфоепічний варіант слова</p>

Морфологія як розділ мовознавчої науки про частини мови. Іменник як частина мови, основні морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники власні, загальні, істоти, неістоти. Рід іменників, іменники спільного роду. Граматична категорія числа та іменники, що вживаються в обох числових формах; що мають лише форму однини або множини. Відмінки іменників (7 відмінків). Відміни іменників (4 відміни). Поділ іменників I та II відмін на групи (тверда, м'яка, мішана). Особливості вживання та написання відмінкових форм. Відмінкові закінчення іменників другої відміни у формах родового та давального відмінків однини. Відмінювання іменників, які мають лише форму множини. Невідмінювані іменники в українській мові. Творення, написання та відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.

Прикметник як частина мови. Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні. Явища взаємопереходу прикметників з одного розряду в інший. Якісні прикметники та їх ступені порівняння: вищий, найвищий (проста й складена форма). Фонетичні зміни (група приголосних) при творенні ступенів порівняння прикметників. Особливості відмінювання прикметників твердої та м'якої груп.

Числівник як частина мови. Розряди числівників за значенням: кількісні, дробові, порядкові: групи числівників за будовою (прості, складені). Типи й особливості кількісних та порядкових числівників.

Займенник як частина мови, його співвіднесеність із іншими іменними частинами мови. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні, означальні, питальні, відносні, неозначені, заперечні. Особливості відмінювання. Творення і правопис неозначено-особових та заперечних займенників.

Дієслово як частина мови. Форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані (дієприкметник) та незмінні (інфінітив, дієприслівник, форми на –но, - то). Безособові дієслова. Види дієслів та творення видових форм. Часи дієслова та особливості творення форм умовного і наказового способів дієслова. Словозміна дієслів I та II дієвідміни. Фонетичні зміни (чергування приголосних) в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу.

Розпізнавати іменні та дієслівні частини мови, характеризувати лексику за наявним граматичним значенням. Визначати основні способи творення лексики у зв'язку з її належністю до різних морфологічних груп. Створювати правильні граматичні форми лексики іменної та дієслівної груп під час її відмінювання у зв'язку з їх розрядом за значенням, способом творення, видово-часовою належністю. Добирати і комунікативно доцільно використовувати морфологічно (самостійні та службові) та семантично різні групи лексики при здійсненні мовленнєвої діяльності.

Завдання синтаксису. Словосполучення і речення як основні одиниці синтаксису. Підрядний і сурядний зв'язок між словами і частинами складного речення. Головне і залежне слово в словосполученні. Типи словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. Словосполучення непоширені\поширені. Речення як основна синтаксична одиниця. Предикативний центр речення. Порядок слів у реченні. Види речень у сучасній українській літературній мові: за метою висловлювання, за емоційним забарвленням, за будовою, за складом граматичної основи, за наявністю\відсутністю другорядних членів, за наявністю необхідних членів речення, за наявністю\відсутністю ускладнюючих засобів. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Особливості узгодження присудка з підметом. Способи вираження підмета, присудка. Другорядні члени речення. Означення. Прикладка як різновид означення. Додаток. Обставина. Способи вираження другорядних членів речення. Порівняльний зворот та його функції у реченні (обставина способу дії, присудок). Граматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена. Пунктограми односкладного речення. Узагальнюючі слова в реченнях із однорідними членами. Речення зі звертаннями, вставними словами, словосполученнями, реченнями, їх значення. Речення із відокремленими членами. Ознаки складного речення. Засоби зв'язку простих речень у складному. Складносурядне речення та смислові зв'язки між його частинами. Складнопідрядне речення, його будова. Предикативний центр. Підрядні сполучники та сполучні слова як засоби зв'язку у складнопідрядному реченні. Безсполучникові складні речення та їх типи за характером смислових відношень між складовими частинами-реченнями. Складні речення із різними видами сполучникового та безсполучникового зв'язку. Пряма й непряма мова. Речення з прямою мовою. Слова автора. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог.

Розрізняти словосполучення і речення, тип зв'язку між словами й реченнями, визначати головне й залежне слово в підрядному словосполученні, поширені\непоширені словосполучення, їх типи за способами вираження головного слова. Розрізняти речення різних видів, визначати структуру простого двоскладного речення, способи вираження головних членів. Розпізнавати види другорядних речень та їх типи і різновиди, визначати способи вираження. Розрізняти типи односкладних речень, складні речення різних типів, визначати їх структуру, види і способи зв'язку між простими, що входять до їх складу. Добирати і конструювати прості і складні речення, що оптимально відповідають конкретній комунікативній меті. Правильно і комунікативно доцільно використовувати виражальні можливості безсполучникових складних речень усно та на письмі.

Лексика і фразеологія	<p>Лексикологія як учення про слово. Ознаки слова як мовної одиниці. Лексичне значення слова. Багатозначні та однозначні слова. Пряме та переносне значення слова. Явища омонімії, синонімії, антонімії, паронімії. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Лексичні запозичення з інших мов. Загальноживані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Терміни. Лексика української мови з погляду активного та пасивного вжитку. Застарілі і нові слова (неологізми). Нейтральна і емоційно-забарвлена лексика. Фразеологія. Поняття про стійкі сполуки слів і вирази. Прислів'я, приказки, крилаті вислови, афористична лексика.</p>	<p>Пояснювати лексичне значення слів, добирати до них синонімічно-антонімічний відповідник та доречно використовувати їх у мовленні, грамотно будувати висловлювання з лексикою, вжитою у переносному значенні. Знаходити в тексті та використовувати відповідно до норм культури мовлення вивчені групи лексики, пояснювати значення лексичних та фразеологічних одиниць, правильно й комунікативно доцільно використовувати їх усно та на письмі.</p>
------------------------------	--	---

1.

ОСНОВНІ ВМІННЯ ТА НАВИЧКИ

Вступник повинен уміти:

- Знаходити вивчені орфограми та орфографічні помилки, пояснювати їх, правильно оформлювати на письмі слова з вивченими орфограмами;
- Розрізняти звуки мови за місцем та способом творення;
- Правильно розставляти розділові знаки у простому, ускладненому і складному реченні;
- Знаходити предикативний центр та правильно визначати тип граматичної основи речення;
- Граматично правильно будувати словосполучення, знаходити порушення їх будови;
- Доречно використовувати лексику із врахуванням її прямого та переносного значення;
- Розрізняти граматичні особливості частин мови;
- Дотримуватися норм сучасної української літературної мови.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ АБІТУРІЄНТІВ НА ОСНОВІ БАЗОВОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Зміст роботи тестового випробування визначено програмою з української мови для вступників на базі 9 класу. Робота складається з двох блоків: 12 тестових завдань з вибором ОДНІЄЇ правильної відповіді та розгорнутої (аргументованої) відповіді на питання (міні-твір).

На виконання роботи відводиться 60 хвилин.

До кожного із завдань ПЕРШОГО блоку наведено п'ять варіантів відповіді, з яких лише ОДИН правильний. Завдання вважається виконаним, якщо абітурієнт вибрав і позначив правильну відповідь у спеціальному бланку відповідей (хрестиком у потрібній клітинці). До першого блоку входять питання з основних розділів мовознавства: фонетики, орфографії, морфології, лексикології, синтаксису, пунктуації.

Максимальна кількість балів за перший блок для – 150 балів (по 12,5 за кожен правильну відповідь або 6 балів, якщо вказано дві відповіді, з яких одна правильна, або вказано неправильну відповідь, яку потім виправлено на правильну, або 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь або відповіді не надано).

Максимальна кількість за другий блок – 50 балів (по 25 балів за текстотворчі вміння та за мовленнєве оформлення).

Зміст висловлювання може бути оцінений 0, 10, 20 або 25 балами:

0 балів – висловлювання містить 1-3 речення (не є міні-текстом) або не розкрито тему;

10 балів – відповідь не містить аргументів, порушено логіку висловлювання, не зроблено висновку;

20 балів – нечітко сформульовано тезу або не зроблено висновку, але висловлювання логічне, вмотивоване, у ньому використано задані синтаксичні конструкції;

25 балів - чітко сформульовано тезу, зроблено висновок, висловлювання логічне, вмотивоване, у ньому доречно використано задані синтаксичні конструкції.

Мовленнєве оформлення висловлювання може бути оцінене 0, 10, 20 або 25 балами:

0 балів – загальна кількість лексичних, граматичних, стилістичних та орфографічних помилок перевищує 4;

10 балів – у роботі наявні 3-4 помилки;

20 балів – у роботі наявні 1-2 помилки;

25 балів – у роботі наявні 0 чи 1 негруба помилка.

Максимальна оцінка за вступне випробування – 200 балів.

ПРОГРАМА ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВСТУПНИКІВ НА ОСНОВІ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1. Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія

Алфавіт. Наголос. Співвідношення звуків і букв. Основні випадки уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Основні випадки чергування у-в, і-й. Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [e], [и], [o] в коренях слів. Сполучення йо,ьо. Правила вживання м'якого знака (знака м'якшення). Правила вживання апострофа. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків. Правопис префіксів і суфіксів. Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків. Правопис великої літери. Лапки у власних назвах. Написання слів іншомовного походження. Основні правила переносу слів з рядка в рядок. Написання найпоширеніших складних слів разом і через дефіс. Правопис складноскорочених слів. Правопис відмінкових закінчень іменників, прикметників. Правопис **н** та **нн** у прикметниках і дієприкметниках, **НЕ** з різними частинами мови.

2. Лексикологія. Фразеологія

Лексичне значення слова. Багатозначні й однозначні слова. Пряме та переносне значення слова. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Пароніми. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Загальноживані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Терміни. Застарілі й нові слова (неологізми). Нейтральна й емоційно забарвлена лексика. Поняття про фразеологізми.

3. Будова слова. Словотвір

Будова слова. Спільнокореневі слова й форми того самого слова.

4. Морфологія

Іменник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники власні та загальні, істоти й неістоти. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Число іменників. Відмінювання іменників. Незмінювані іменники в українській мові. Написання й відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.. Кличний відмінок іменників (на прикладі етикетних формул звертань пане полковнику, сестро Олено, дружє Сергію, Інно Вікторівно).

Прикметник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прикметників за значенням (якісні, відносні, присвійні). Відмінювання прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий, способи їх творення. Зміни приголосних за творення ступенів порівняння прикметників.

Числівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Типи відмінювання кількісних числівників. Порядкові числівники, особливості їх відмінювання. Особливості правопису числівників. Узгодження числівників з іменниками. Уживання числівників на позначення часу і дат.

Займенник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Відмінювання займенників. Правопис неозначених і заперечних займенників.

Дієслово як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Вид дієслова (доконаний і Розпізнавати дієслова, особливі форми дієслова, безособове дієслово; визначати види, часи й недоконаний). Форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані (дієприкметник) і незмінні (інфінітив, дієприслівник, форми на -но, -то). Безособове дієслово. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного та наказового способів дієслів. Особові закінчення дієслів I та II дієвідміни. Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу. способи дієслів; відрізняти правильні форми дієслів від помилкових; правильно писати особові закінчення дієслів.

Дієприкметник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу. Дієприкметниковий зворот. Безособові форми на -но, -то.

Дієприслівник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.

Прислівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Ступені порівняння прислівників: вищий і найвищий. Зміни приголосних за творення прислівників вищого та найвищого ступенів порівняння. Правопис прислівників на -о, -е, утворених від прикметників і дієприкметників. Написання разом, окремо й через дефіс прислівників і сполучень прислівникового типу.

Прийменник як службова частина мови. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Правопис прийменників.

Сполучник як службова частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні й підрядні. Групи сполучників за вживанням (одиничні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні, складені). Правопис сполучників. Розрізнення сполучників та інших співзвучних частин мови.

Частка як службова частина мови. Правопис часток.

Вигук як частина мови. Правопис вигуків.

5. Синтаксис

Словосполучення й речення як основні одиниці синтаксису. Підрядний і сурядний зв'язок між словами й частинами складного речення.

Речення як основна синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Порядок слів у реченні. Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи (двоскладні й

односкладні); за наявністю: другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю необхідних членів речення (повні й неповні); за наявністю ускладнювальних засобів (однорідних членів речення, звертань, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів речення). Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Зв'язок між підметом і присудком. Тире між підметом і присудком.

Означення. Прикладка як різновид означення. Додаток. Обставина. Порівняльний зворот.

Граматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена: односкладні речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) та односкладні речення з головним членом у формі підмета (називні).

Речення з однорідними членами. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Речення зі звертанням. Речення зі вставними словами, словосполученнями й реченнями, їхнє значення. Речення з відокремленими членами. Відокремлені означення, прикладки - непоширені й поширені. Відокремлені додатки, обставини. Відокремлені уточнювальні члени речення. Розділові знаки в ускладненому реченні.

Типи складних речень за способом зв'язку їхніх частин: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення. Складносурядне речення, його будова. Єднальні, протиставні й розділові сполучники в складносурядному реченні. Розділові знаки у складносурядному реченні.

Складнопідрядне речення, його будова. Головна й підрядна частини. Підрядні сполучники й сполучні слова як засоби зв'язку в складнопідрядному реченні. Основні види підрядних частин: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії та ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умови, допустові). Складнопідрядні речення з кількома підрядними, розділові знаки в них.

Безсполучникове складне речення. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку, розділові знаки в ньому.

Пряма й непряма мова. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог. Розділові знаки, в конструкціях із прямою мовою, цитатою та діалогом.

Екзаменаційна робота з української мови налічує ... завдань різних форм і складається з двох частин: «Українська мова» (30 завдань) і «Власне висловлення» (одне завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю).

Частина 1 «Українська мова» містить 30 завдань різних форм. *Відповіді на ці завдання треба позначити в бланку відповідей А.*

Форма / опис завдання

Завдання з вибором однієї правильної відповіді (№ 1–25*). Завдання має основу та чотири або п'ять варіантів відповіді, з яких лише один правильний. Завдання вважають виконаним, якщо абітурієнт вибрав і позначив відповідь у бланку відповідей А.

Завдання на встановлення відповідності («логічні пари») (№ 26–30*). Завдання має основу та два стовпчики інформації, позначені цифрами (ліворуч) і буквами (праворуч). Виконання завдання передбачає встановлення відповідності (утворення «логічних пар») між інформацією, позначеною цифрами та буквами. Завдання вважають виконаним, якщо учасник зовнішнього незалежного оцінювання зробив позначки на перетинах рядків (цифри від 1 до 4) і колонок (букви від А до Д) у таблиці бланка відповідей А.

Схема нарахування балів

0, 1 або 2 бали:

2 бали, якщо вказано правильну відповідь; **1 бал** за наявності виправлення; **0 балів**, якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповіді на завдання не надано.

0, 1, 2, 3 або 4 бали:

1 бал – за кожен правильно встановлену відповідність («логічну пару»); **0 балів** за будь-яку «логічну пару», якщо зроблено більше однієї позначки в рядку та/або колонці; **0 балів** – за завдання, якщо не вказано жодної правильної відповідності («логічної пари») або відповіді на завдання не надано.

Частина 2 «Власне висловлення» містить одне завдання відкритої форми. *Відповідь на це завдання треба записати в бланку відповідей Б.*

від **0** до **30** балів:

Завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю (№ 58*). Завдання передбачає створення учасником зовнішнього незалежного оцінювання власного висловлення на дискусійну тему в бланку відповідей Б.

теза: **0, 1, 2** або **3** бали; аргументи: **0, 1, 2** або **3** бали; приклад із літератури чи інших видів мистецтва: **0, 1, 2** або **3** бали; приклад, що є випадком із життя чи історичною подією: **0, 1, 2** або **3** бали; логічність, послідовність: **0, 1, 2** або **3** бали; висновок: **0, 1, 2** або **3** бали; орфографія та пунктуація: **0, 1, 2, 3, 4, 5** або **6** балів; лексика, граматики та стилістика: **0, 1, 2, 3, 4, 5** або **6** балів.

Власне висловлення обсягом до 100 слів або таке, що не відповідає темі буде оцінено в **0 балів**.

**ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ
ДОСЯГНЕНЬ ВСТУПНИКІВ ЗА 12-БАЛЬНОЮ ТА 200-БАЛЬНОЮ
СИСТЕМОЮ (11 клас)**

12-БАЛЬНА СИСТЕМА	200-БАЛЬНА СИСТЕМА
1	100
2	110
3	118
4	128
5	136
6	146
7	154
8	164
9	170
10	180
11	190
12	200